

Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto aiheesta ”Komission tiedonanto neuvostolle ja Euroopan parlamentille Yleiseurooppalainen ympäristöalan yhteistyö vuoden 2003 Kiovan kokouksen jälkeen”

(KOM(2003) 62 lopullinen)

(2003/C 234/09)

Komissio päätti 6. helmikuuta 2003 EY:n perustamissopimuksen 262 artiklan nojalla pyytää Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunnon edellä mainitusta ehdotuksesta.

Asian valmistelusta vastannut ”maatalous, maaseudun kehittäminen, ympäristö” -erityisjaosto antoi lausuntonsa 27. kesäkuuta 2003. Esittelijä oli Lutz Ribbe.

Euroopan talous- ja sosiaalikomitea hyväksyi 16. ja 17. heinäkuuta 2003 pitämässään 401. täysistunnossa (heinäkuun 16. päivän kokouksessa) seuraavan lausunnon. Äänestyksessä annettiin 119 ääntä puolesta, 1 vastaan, ja 1 pidättyi äänestämästä.

1. Komission tiedonannon sisältö

1.1. Tiedonannossaan komissio esittelee näkemyksiään siitä, millaiseksi yleiseurooppalainen ympäristöalan yhteistyö muodostuu Kiovassa (21.–23. toukokuuta 2003) järjestetyn viidennen Euroopan ympäristöministerien kokouksen jälkeen. Lisäksi se kuvailee niitä suuria haasteita, jotka Eurooppaa erityisesti ympäristönsuojelun alalla odottavat etenkin unionin nykyisen ulkorajan itä- ja kaakkoispuolella sijaitsevia maita ajatellen. Kuluneiden vuosien poliittinen murros avasi mahdollisuuden keskustella yhdessä toimista ympäristöön kohdistuvan rasituksen vähentämiseksi.

1.2. Ensimmäinen Euroopan ympäristöministerien kokous järjestettiin 1991 Dobrisissa Tšekissä. Tuolloin tavoitteena oli luoda puitteet yhteisille toimenpiteille ja tukea syntymässä olevia demokraattisia yhteiskuntia niiden pyrkimyksissä edistää ympäristönsuojelua ja kestävää kehitystä. Samassa kokouksessa pantiin alulle myös ”Euroopan ympäristö” -prosessi, jonka jatkosta Kiovassa keskusteltiin.

1.3. Yhtäältä komissio arvostaa tähänastista yhteistyötä sekä monia konkreettisia tuloksia ja kehityskulkuja, jotka ovat osaltaan tuntuvasti vähentäneet ympäristöön kohdistuvaa kuormitusta. Toisaalta komissio tekee selväksi, että tehtävää on vielä paljon. Komissio toteaa, että ympäristö on joissakin maissa ”pahasti rappiolla”, ja viittaa tilanteesta asukkaiden ja erityisesti lasten terveydelle aiheutuviin kielteisiin vaikutuksiin. Komissio antaa ymmärtää, että on pikaisesti kehitettävä ja toteutettava entistä tehokkaampia ympäristöstrategioita.

1.4. Komissio on asettanut ”Euroopan ympäristö” -prosessin seuraavan vaiheen keskeiseksi tavoitteeksi sen, että kyseisten maiden lainsäädäntöä lähennetään EU:n normeihin myös ympäristöalalla, sekä Johannesburgin huippukokouksessa kehitettävälle kehitykselle asetettujen päämäärien toteuttamisen. Tavoitteisiin on tarkoitus päästä panemalla täytäntöön kansainvälisiä sopimuksia sekä erilaisin toimin ja sijoituksin. Konkreet-

tisten hankkeiden toteuttamiseksi ja poliittisen päätöksentekoprosessin jouduttamiseksi on lisäksi tarkoitus käyttää EU-rahoitusta.

1.5. Kansalaisyhteiskunta ja erityisesti hallituksista riippumattomat ympäristöalan organisaatiot mainitaan prosessin osatekijöinä, vaikkei niille varatakaan huomattavaa roolia.

1.6. Komissio ryhmittelee kohdemaat niiden ja EU:n poliittisten suhteiden perusteella neljään eri lailla kohdeltavaan ryhmään seuraavasti:

- kymmenen jäseneksi liittyvää maata sekä kolme muuta hakijamaata (Bulgaria, Romania ja Turkki)
- viisi Länsi-Balkanin maata
- läntiset uudet itsenäiset valtiot (UIV) ja Kaukasus
- Keski-Aasian uudet itsenäiset valtiot, jotka osallistuvat yleiseurooppalaiseen yhteistyöhön YK:n Euroopan alueen sekä Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön (ETY) jäseninä.

2. Yleistä

2.1. ETSK ei halunnut antaa aiheesta lausuntoa ennen Kiovan kokousta, koska komission tiedonannon julkaisun, sen käsittelyn ministerineuvostossa (ja asiasta päättämisen) sekä itse kokouksen väliin jäi vain vähän aikaa. Lisäksi komitea ei halunnut arvioida lausunnoissaan pelkästään tiedonantoa vaan samalla myös kokousta ja sen tuloksia.

"Euroopan ympäristö" -prosessi ja Kiovan kokous

2.2. Komission tiedonannossa mainitun "Euroopan ympäristö" -prosessin otsikosta, joka valittiin jo Dobrisissa järjestetyssä kokouksessa, saa vaikutelman, että kyseessä on edelleen koko Euroopan ympäristönsuojelua ja kestävä kehitystä koskeva kokonaisstrategia. Näin ei kuitenkaan (enää) ole, vaikka aikanaan Dobrisissa päädyttiinkin tuolloin täysin vastaaviin näkemyksiin.

2.3. ETSK korostaa "Euroopan ympäristö" -prosessin tähänastista merkitystä myös unionin omaa ympäristöpolitiikkaa ajatellen. Prosessin konkreettisista myönteisistä tuloksista mainittakoon esim. vuonna 1998 solmittu Århusin yleissopimus, jonka myötä otettiin ympäristöalalla tärkeä askel yhteiskunnan ottamiseksi mukaan poliittiseen päätöksentekoprosessiin.

2.4. Komitea ilmaisee tyytyväisyytensä komission ja kaikkien "Euroopan ympäristö" -prosessiin osallistuvien maiden tähän mennessä toteuttamiin pyrkimyksiin. Niissä ilmenevä sitoutuminen korostaa ympäristönsuojelun ja kestävä kehityksen merkitystä Euroopan tulevaisuudelle. Kiovan kokouksen suuri osallistujamäärä (n. 4 000 osallistujaa) on osoitus ympäristönsuojelun ja kestävä kehityksen kauaskantoisesta merkityksestä yhteiskunnassa.

2.5. ETSK pitää erityisen myönteisenä sitä, että konkreettisten sopimusten⁽¹⁾ hyväksymisen lisäksi alalla toimivaltaiset ministerit ja hallituksista riippumattomien organisaatioiden edustajat kävivät kokouksessa perusteellista vuoropuhelua.

2.6. Komitea kuitenkin kritisoi sitä, ettei kokousta ennen eikä sen aikana esitetty yksityiskohtaista analyysia siitä, mitkä "Euroopan ympäristö" -prosessin osatekijät ovat tähän mennessä osoittautuneet erityisen tehokkaiksi tai millä aloilla on esiintynyt erityisiä hankaluuksia. Kun otetaan huomioon, että 12 vuotta "Euroopan ympäristö" -prosessin aloittamisen jälkeenkin ympäristön tila on osittain edelleen dramaattinen (vrt. Euroopan ympäristökeskuksen Kiovan kokouksessa julkaistuna kolmas kertomus Euroopan ympäristön tilasta), olisi kyseinen analyysi varmasti paikallaan ja hyödyllinen ajatellen todella "tehokkaiden ympäristöstrategioiden" (vrt. kohta 1.3) kehittämistarpeen tyydyttämistä.

Ympäristönsuojelun uudet haasteet unionin nykyisen ulkorajan itä- ja kaakkoispuolella

2.7. Tiedonannosta ja Kiovan kokouksen päätösasiakirjasta ilmenee selkeästi, että prosessissa on nyt kyse ensisijaisesti ympäristönsuojelusta mainituissa Itä- ja Kaakkois-Euroopan maissa. Vaikka lähtötilanne ja kehitysmahdollisuudet kyseisillä

alueilla ovatkin erittäin vaihtelevia, on kokouksen osallistujien näkemyksen mukaan kaikkialla kyse ensisijaisesti kohdemaiden ympäristöstandardien lähentämisestä EU-normeihin. ETSK ilmaisee tyytyväisyytensä asetettuun tavoitteeseen ja antaa sille täyden tukensa, sillä ympäristölainsäädännön kattava täytäntöönpano ja soveltaminen vähentäisi epäilemättä huomattavasti ympäristöön kohdistuvaa raskautusta.

2.8. Samalla ei kuitenkaan sovi unohtaa, että unioni toteaa itse monissa asiakirjoissaan selkeästi, etteivät eurooppalaiset ympäristöongelmat aiheudu siitä, että unionin ympäristölainsäädäntöä rikottaisiin liikaa. Suurin osa ympäristöstä ylikuormittavista toimista on (eurooppalaisten) lakien mukaan laillisia. Kuten ETSK on jo monesti todennut, kattavat aloitteet sekä unionissa että sen ulkopuolella ovatkin ehdottoman välttämättömiä. Samalla tämä merkitsee kuitenkin, että ilmoitettuja EU-normeja voidaan pitää kyseisten maiden osalta ainoastaan välvaiheena kestävä kehityksen tavoittelussa. Lainsäädäntöä on kiristettävä ja niin talouselämän kuin yksittäisten kansalaisten toimintatapoja on muokattava ympäristönsuojelun ja kestävä kehityksen kannalta mahdollisimman myönteisiksi.

2.9. Komissio jaottelee tiedonannossaan tulevan prosessin kohdemaat neljään ryhmään (vrt. kohta 1.6). ETSK pitää jaottelua järkevänä, sillä maiden lähtötilanne ja tulevaisuuden mahdollisuudet vaihtelevat huomattavasti. Esimerkiksi jäseniksi liittyvät maat saattavat EU:n ympäristösäädökset osaksi omaa lainsäädäntöään ja hyötyvät rakenne- ja koheesiorahastosta sekä maaseudun kehitystuesta, mikä ei koske muita alueita.

Kansalaisyhteiskunnan asema

2.10. ETSK arvostaa joidenkin kohdemaiden tähänastisia pyrkimyksiä ratkaista ympäristöongelmia. Komitea on kuitenkin komission kanssa samaa mieltä siitä, että ympäristötietoisuutta ja poliittista tahtoa jatkotoimien toteuttamiseksi sekä voidaan että tulee vielä vahvistaa.

2.11. Suurin osa ympäristönsuojelun ja kestävä kehityksen tulevaisuudessa edellyttämistä investoinneista on rahoitettava kunkin maan omasta talousarviosta tai yritysten ja kansalaisten varoista. Poliitikkojen valmius asettaa käyttöön tarvittavat varat edellyttää korkeaa ympäristötietoisuuden tasoa. Tämä puolestaan vaatii yhteiskuntaa, joka tarttuu ympäristönsuojeluun ja kestävään kehitykseen mahdollisuutena edistää yhteiskunnallista kehitystä eikä katso sen kilpailevan samoista määrärahoista yleisten perusrakenteiden, kuten terveydenhuollon, koulutuksen tai sosiaaliturvan kehittämisen kanssa. On pikaisesti ryhdyttävä toimiin tällaisen tietoisuuden lisäämiseksi.

(1) Pöytäkirjat ympäristövaikutusten strategisesta arvioinnista, haitallisten aineiden päästö- ja kuljetusrekisteristä sekä aiheesta "Civil Liability and Compensation of Damages Caused by Transboundary Effects of Industrial Accidents".

2.12. Tässä tehtävässä järjestäytynyt kansalaisyhteiskunta on erittäin ratkaisevassa asemassa. ETSK on useasti painottanut, ettei ympäristönsuojelua ja kestävää kehitystä voida edistää käskyttämällä ylhäältä, vaan asiassa on pyrittävä etene-mään alhaalta ylöspäin. Komission tiedonanto sisältää epäsuo-ran viittauksen kansalaisyhteiskuntaan, sillä siinä kuvaillaan mm. komission osittain rahoittamien alueellisten ympäristö-keskusten tärkeää roolia.

2.13. Alueellisten ympäristökeskusten työtä arvioitaessa on kuitenkin pantava kriittisesti merkille, etteivät ne toistaiseksi ole onnistuneet rakentamaan yksittäisissä kohdemaissa tehok-kaasti toimivaa ympäristöliittojen järjestelmää. Kyseisissä maissa toimivat ryhmät ovat valtakunnan tasolla monesti erittäin heikosti järjestäytyneitä, mikä vuoksi ne ovat poliitti-sessa päätöksentekoprosessissa usein vain sivuroolissa.

2.14. Tässä yhteydessä olisi paikallaan keskustella alueellis-ten ympäristökeskusten asemasta ei ainoastaan hajautettujen, vaan myös yhdennettyjen rakenteiden muodostamisessa, jär-jestäytyneen kansalaisyhteiskunnan osallistumisessa "Euroo-pan ympäristö"-prosessiin sekä hallituksista riippumattomien ympäristöalan organisaatioiden vahvistamisessa.

2.15. Komitea katsoo, että olisi tärkeää lisätä talouselämän liittojen ja ammattijärjestöjen osallistumista prosessiin. Ympä-ristönäkökohtien integroinnin tulee läpäistä yhteiskunnan kaikki tasot ja alkaa jo lapsuusiällä. Edellä mainitun alhaalta ylös suuntautuvan lähestymistavan soveltaminen onnistuu ainoastaan sisällyttämällä ekologisten kysymysten käsittely kaikkeen opetukseen ja koulutukseen. ETSK katsoo kuitenkin, että "Euroopan ympäristö" -hankkeessa aloite ei ole otettu huomioon tätä näkökohtaa eikä edistytty riittävästi toivottuun suuntaan.

3. Erityistä

3.1. ETSK panee merkille Kiovan kokouksen tulokset ja päätösasiakirjan. Komitea korostaa päätösasiakirjaan sisältyvää toteamusta, jonka mukaan mm. jo nyt nähtävissä oleva kehitys voi aiheuttaa monia uusia ongelmia. Sen enempää komission tiedonannossa kuin Kiovan kokouksen päätösasiakirjassakaan

ei kuitenkaan todeta selvästi, miten edellä mainituissa maissa voidaan tulevaisuudessa torjua toistaiseksi huonosti tunnetut tai tuntemattomat ympäristöongelmat.

3.2. Tässä yhteydessä ETSK viittaa ympäristöministereiden tavoin esimerkinomaisesti erityisesti tieliikenteen kasvuun, joka on jo selkeä suuntaus kyseissä maissa ja erityisesti niissä valtioissa, joissa talouden ja hyvinvoinnin kasvu on voimakasta. Toisen esimerkin tarjoaa maataloustuotannon tehostuminen. Ongelmia pahentaa vanhan tekniikan (esim. pakokaasun puhdistusjärjestelmältään puutteellisten autojen) tai vanhojen käytänteiden vienti EU:sta kyseisiin maihin.

3.3. ETSK pitäisikin tervetulleena, jos komissio esittäisi tulevissa asiakirjoissa vallitsevien ongelmien yksityiskohtaisen kuvauksen pohjalta huomattavasti selkeämpiä strategioita on-gelmista aiheutuvan kuormituksen torjumiseksi. Tässä mielessä ETSK pitää sekä komission tiedonantoa että kokouksen päätö-sasiakirjaa liian yleisluoteisena ja epätarkkana. Kyse ei ole ainoastaan vanhan järjestelmän kohtalokkaaseen ekologiseen perintöön liittyvien ongelmien ratkaisemisesta, vaan tulevai-suutta palvelevasta kestävästä kehityksestä, joka edellyttää myös unionin nykyisiltä jäsenvaltioilta huomattavaa edistymis-tä. Tältä kannalta tarkasteltuna sekä komission asiakirjasta että Kiovan kokouksen päätösasiakirjasta jää ikävä sitoutumatto-muuden sivumaku.

3.4. ETSK suosittelee komissiolle sekä Kiovan kokouk-sen toisena järjestäjänä toimineelle Yhdistyneiden Kansakun-tien Euroopan talouskomissiolle (UNECE) tähän asti saavutetun menestyksen ja havaittujen puutteiden arviointia sekä siihen perustuvan strategian esittämistä kansalaisyhteiskunnan integ-roimiseksi "Euroopan ympäristö" -hankkeeseen.

3.5. ETSK katsoo, ettei kansalaisyhteiskunnan rooliin "Eu-roopan ympäristö" -hankkeessa edelleenkaan kiinnitetä riittä-västi huomiota. Kestävä kehitys voidaan vakiinnuttaa ainoas-taan, jos kaikki ryhmät ilmaisevat sitä kannattavansa tai jopa vaativat hallituksiltaan vastaavia aloitteita. Tämä koskee myös erityisesti maita, joilla on huomattava tarve kuroa umpeen "hyvinvointikuilua". Alueellisten ympäristökeskusten vakavas-ta ja uhrautuvasta työstä huolimatta ETSK epäilee, onko niiden perustaminen ja edistäminen kuitenkin ollut riittävä toimenpide.

Bryssel 16. heinäkuuta 2003.

Euroopan talous- ja sosiaalikomitean

puheenjohtaja

Roger BRIESCH